บทที่ ๓
การใช้คำและสำนวน

เมื่อพิจารณาจากชื่อเพลงลูกทุ่ง จะสังเกตเห็นได้ว่า มีเพลงจำนวนมากที่มีวิธีการตั้งชื่อที่น่าสนใจ ทำให้ผู้ฟังสะดุดหู สะดุดใจชื่อเพลงเหล่านั้น เพลงลูกทุ่งจะมีการใช้คำและสำนวนที่โดดเด่น จนบางครั้งเป็นเอกลักษณ์ของเพลงลูกทุ่งที่ต่างไปจากเพลงทั่วไปได้ ในบทนี้ผู้วิจัยจะแบ่งการตั้งชื่อเพลงลูกทุ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ การใช้คำ และการใช้สำนวน

๓.๑. การใช้คำ

การตั้งชื่อเพลงลูกทุ่งนอกจากการใช้วลีและประโยคแบบต่าง ๆ แล้วการใช้คำก็เป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่ช่วยให้ชื่อเพลงแต่ละชื่อมีความน่าสนใจ จากข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์พบว่าชื่อเพลงลูกทุ่งมีกลวิธีการใช้คำในแบบต่าง ๆ ได้แก่ การใช้คำถิ่น การใช้คำบ่งอาชีพ การใช้คำบ่งสถานที่ การใช้คำเรียกญาติ การใช้ชื่อเฉพาะ การใช้คำต่างประเทศ และการใช้คำภาษาปาก

๓.๑.๑. การใช้คำถิ่น

การตั้งชื่อเพลงลูกทุ่งมีการนำคำถิ่นมาใช้ในการตั้งชื่อเป็นจำนวนมาก คำถิ่นที่นำมาใช้ตั้งชื่อเพลงลูกทุ่งมีทั้งคำถิ่นเหนือ คำถิ่นอีสาน และคำถิ่นใต้ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของคำถิ่นเหล่านี้โดยอ้างอิงจากพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒ และพจนานุกรมภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของ สำนักงานกองกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ โดยใช้คำย่อในการให้ที่มาของความหมาย ดังนี้

พ. ราชบัณฑิต ฯ	พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒
พ. ถิ่นอีสาน	พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของ สำนักงานกองกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

จากข้อมูลทั้งหมดพบว่า ชื่อเพลงลูกทุ่งมีการใช้คำถิ่นต่าง ๆ ทั้งคำถิ่นเหนือ คำถิ่นอีสาน และคำถิ่นใต้ แต่มีการใช้คำถิ่นอีสานมากที่สุด ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ ๑

กอดฮั้วฮ้องไห้	เกิบซอดคิดฮอดน้อง	กิ้งกือตกส่าง
กินหยังจังงาม	ขอเบอร์แน	โคราชบ้านเฮา
จักรยานแก่นหล่อน	จักรยานขี้เมี่ยง	ซังคนขี้ตั๋ว
เทิงเศร้าเทิงม่วน	ผูกเสี่ยว	ผู้บ่าวค้างบ้าน
มอเตอร์ไซค์ฮ้าง	สาวตำหมากหุ่ง	สาวซ้าน้อย
สาวอุบลบ่สะออน	ฮักอ้ายโจงโปง	

จากตัวอย่างข้างต้น คำถิ่นอีสานที่ปรากฏในชื่อเพลง มีความหมายดังนี้

กอดฮั้วฮ้องไห้

คำว่า " ฮั้ว " เป็นคำนาม หมายถึง รั้ว เครื่องล้อมหรือกั้นเขตบ้าน

(พ.ถิ่นอีสาน , น. ๓๖๖)

คำว่า " ฮ้องไห้ " เป็นคำกริยา หมายถึง ร้องไห้

(พ.ถิ่นอีสาน , น. ๓๖๖)

เกิบซอดคิดฮอดน้อง

คำว่า " เกิบ " เป็นคำนาม หมายถึง รองเท้า เกือก

(พ.ถิ่นอีสาน , น. ๒๙)

คำว่า " ซอด " เป็นคำกริยา หมายถึง ทะลุปรุโปร่ง เช่น คิดซอด , รั่ว เช่น หม้อก้นซอด , ถึง เช่น มาบ่ทันซอด (พ.ถิ่นอีสาน , น. ๑๐๔)

คำว่า " ฮอด " เป็นคำกริยา หมายถึง ถึง เช่น ไปฮอด = ไปถึง , คิดฮอด = คิดถึง (พ.ถิ่นอีสาน , น. ๓๖๖)

กิ้งกือตกส่าง

คำว่า " ส่าง " มาจากคำว่า " ส้าง " เป็นคำนาม หมายถึง บ่อน้ำ

(พ.ถิ่นอีสาน , น. ๓๐๕)

กินหยังจังงาม

คำว่า " หยัง" เป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง อะไร , ทำไม , สัง อีหยัง ก็ว่า .

(พ.ถิ่นอีสาน , น. ๓๒๖)

คำว่า " จั้ง " มาจากคำว่า " จั่ง " เป็นคำสันธาน หมายถึง จึง เช่น จั่งค่อยเว้า , จั่งค่อยเฮ็ด = จึงค่อยทำ , เฮ็ดจั่งใด ทำอย่างไร (พ.ถิ่นอีสาน , น. ๘๔)

ขอเบอร์แน

คำว่า " แน " มาจากคำว่า " แหน่ " เป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง เล็กน้อย , นิดหน่อย , บ้าง เช่น ไคแหน่ = ค่อยยังชั่ว (พ.ถิ่นอีสาน , น. ๓๐๔)

โคราชบ้านเอง

คำว่า " เอง " มาจากคำว่า "เอ็ง " เป็นคำสรรพนาม ใช้แทนชื่อบุรุษที่ ๒

(พ.ถิ่นอีสาน , น. ๓๕๓)

จักรยานแก่นหล่อน

คำว่า " แก่น " เป็นคำนาม หมายถึง แข็ง เช่น ดินแข็ง , ไม้แก่น = ไม้เนื้อแข็ง

(พ.ถิ่นอีสาน , น. ๓๐)

คำว่า " หล่อน " เป็นคำกริยา หมายถึง โยก , คลอน , หลุดออกมา

(พ.ถิ่นอีสาน , น, ๓๒๘)

จักรยานขี้เมียง

คำว่า " ขี้เมี่ยง " มาจากคำว่า " ขี้เหมี้ยง " เป็นคำนาม หมายถึง สนิม

(พ.ถินอีสาน , น. ๔๓)

ซังคนขี้ตั๋ว

คำว่า " ซัง " มาจากคำว่า " ชัง " เป็นคำกริยา หมายถึง เกลียด ไม่ชอบ (น. ๙๔)

คำว่า " ขี้ " เป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง มีลักษณะเลวหรือไมดีไม่งาม มักใช้เติมหน้าคำอื่น (พ.ถิ่นอีสาน , น. ๔๑)

คำว่า " ตั๋ว " มาจากคำว่า " ตัวะ " เป็นคำกริยา หมายถึง โกหก

(พ.ถิ่นอีสาน , น. ๑๓๒)

เทิงเศร้าเทิงม่วน

คำว่า " ม่วน " เป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง ไพเราะ , เสนาะ , สนุก

(พ.ถิ่นอีสาน . น. ๒๒๔)

ผูกเสี่ยว

คำว่า " ผูก " เป็นคำกริยา หมายถึง เอาเชือกเป็นต้นสอดคล้องให้เกิดเป็นเงื่อน ทำให้มั่น หรือติดต่อกันในตัว หรือกับสิ่งอื่น (พ.ถิ่นอีสาน , น. ๒๐๐)

คำว่า " เสี่ยว " เป็นคำนาม หมายถึง เพื่อนรัก , เพื่อนเกลอ , เพื่อนสนิท (พ.ถิ่นอีสาน , น. ๓๑๖)

ผู้บ่าวค้างบ้าน

คำว่า " ผู้ " เป็นคำนาม หมายถึง ผู้คน (พ.ถิ่นอีสาน , น. ๒๐๐)

คำว่า " บ่าว " เป็นคำนาม หมายถึง ผู้ชาย ชายหนุ่ม (พ.ถิ่นอีสาน , น. ๑๗๒)

คำว่า " ค้าง " เป็นคำกริยา หมายถึง ติดอยู่ (พ.ถิ่นอีสาน , น. ๖๑)

มอเตอร์ไซค์ฮ้าง

คำว่า " ฮ้าง " เป็นคำกริยา หมายถึง ทอดทิ้งไว้ , ว่างเปล่า , ร้าง, เรียกคู่สมรสที่หย่าร้างกันว่า พ่อฮ้าง , แม่ฮ้าง (พ.ถิ่นอีสาน , น. ๓๖๗)

สาวตำหมากหุ่ง

คำว่า " หมาก " เป็นคำนาม หมายถึง เรียกผลไม้ทุกชนิดว่า หมาก เช่น หมากม่วง , หมากแตง (พ.ถิ่นอีสาน , น. ๓๒๔)

คำว่า " หุ่ง " เป็นคำนาม หมายถึง มะละกอ (พ.ถิ่นอีสาน , น. ๓๗๗)

สาวซำน้อย

คำว่า " สาว " เป็นคำนาม หมายถึง รุ่น ยังไม่แก่ เช่น สาวไม่แก่ (พ.ถิ่นอีสาน , น. ๓๐๗)

คำว่า " ซำ " มาจากคำว่า " สั่ำ " เป็นคำนาม หมายถึง ขนาด , เท่า , เท่ากับ เขน สาวสั่ำน้อย = สาววัยรุ่น (พ.ถิ่นอีสาน , น. ๓๐๘)

สาวอุบลบ่สะออน

คำว่า " บ่ " เป็นคำปฏิเสธ = ไม่ เช่น บ่ไป = ไม่ไป , ปกิน = ไม่กิน , บ่นอน = ไม่นอน (พ.ถิ่นอีสาน , น. ๑๖๗)

คำว่า " สะออน " เป็นคำกริยา หมายถึง ชอบใจ , พอใจ , พลอยยินดีด้วย , คำชม (พ.ถิ่นอีสาน , น. ๒๙๙)

ฮักอ้ายโจงโปง

คำว่า " ฮัก " เป็นคำกริยา หมายถึง รัก , มีเมตตาต่อ (พ.ถิ่นอีสาน , น. ๓๖๖)

คำว่า " อ้าย " เป็นคำนาม หมายถึง ผู้ชายที่มีอายุจะแก่กว่า / เป็นคำสรรพนามสำหรับบุรุษที่ ๑ หรือ ๒ เพศชายที่สูงอายุกว่า (พ.ถิ่นอีสาน , น.๓๕๐)

คำว่า " โจงโปง " มาจากคำว่า " โจ่งโป่ง " เป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง ลักษณะของช่อง , โพรง ที่สายตามองทะลุได้ มีลักษณะจากเล็กถึงใหญ่ ดังนี้ จิ่งปิ่ง , จ่องป่อง , โจ่งโป่ง , ถ้าขนาดใหญ่มากหรือไม่มีขอบเขตเรียกว่า จ่างป่าง (พ.ถิ่นอีสาน , น. ๘๒)

จากข้อมูลพบว่า คำถิ่นที่ใช้จะใช้คำถิ่นอีสานมากที่สุด คำถิ่นอีสานบางคำ เช่น " *ขี้เมี่ยง* " " *โจงโปง* " คำเหล่านี้มักใช้เสียงและการสะกดไม่ตรงตามพจนานุกรมที่ระบุการสะกดคำไว้ เช่น คำว่า " *ขี้เมี่ยง* " มากจากคำว่า " *ขี้เหมี้ยง* " คำว่า " *โจงโปง* " มากจากคำว่า " *โจ่งโป่ง* " ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้แต่งเพลงสะกดตามเสียงที่ได้ยินมากกว่าที่จะสะกดตามพจนานุกรม

ส่วนการใช้คำถิ่นเหนือที่ปรากฏในชื่อเพลงลูกทุ่งมีเพียง ๔ ชื่อเท่านั้น ดังนี้

คิดถึง<u>เอื้อง</u>ดอย	<u>หนาน</u>คำล่องกรุง
<u>แอ่วเอื้อง</u>เวียงไพร	<u>แอ่ว</u>เหนือ

จากตัวอย่างข้างต้น คำถิ่นเหนือที่ปรากฏในชื่อเพลง มีความหมายดังนี้

คิดถึง<u>เอื้องดอย</u>

คำว่า " เอื้อง " (ถิ่น –พายัพ) เป็นคำนาม หมายถึง ต้นกล้วยไม้ เรียกหญิงสาวทางภาคพายัพว่า เอื้องเหนือ (พ.ราชบัณฑิต ฯ , น. ๑๓๙๙)

คำว่า " ดอย " เป็นคำนาม หมายถึง ภูเขา (พ.ราชบัณฑิต ฯ , น.๓๙๙)

จึงอนุมานได้ว่า " เอื้องดอย " น่าจะหมายถึง ผู้หญิงทางเหนือ

<u>หนานคำ</u>ล่องกรุง

คำว่า " หนาน " (ถิ่น –พายัพ) เป็นคำนาม หมายถึง เรียกคนที่สึกจากเพศภิกษุว่า หนานนั่น หนานนี่ (พ.ราชบัณฑิต ฯ , น. ๑๒๔๙)

I21936780X

ดังนั้นคำว่า " หนานคำ " หมายถึง ผู้ชายที่บวชเป็นพระแล้วเพิ่งสึกออกมาและมีชื่อว่า คำ

แอ่วเหนือ

คำว่า " แอ่ว " (ถิ่น –พายัพ) เป็นคำกริยา หมายถึง เที่ยว , ถ้าไปเที่ยวเกี้ยวผู้หญิงเรียกว่า แอ่วสาว (พ.ราชบัณฑิต ฯ , น. ๑๔๐๐)

ส่วนคำถิ่นใต้ที่ปรากฏในชื่อเพลงลูกทุ่งนี้ มีคำเดียว คือ " นุ้ย " จากชื่อเพลง " *รักพี่ไข่นุ้ย* " คำว่า " นุ้ย " (ถิ่น –ปักษ์ใต้) เป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง อ้วน อวบ ; เล็ก

(พ.ราชบัณฑิต ฯ ,น. ๕๙๔)

นอกจากจะใช้คำถิ่นต่าง ๆ โดยตรงแล้ว บางครั้งชื่อเพลงลูกทุ่งยังใช้สัญลักษณ์แทนคนในท้องถิ่นได้อีก เช่น *ปลาร้าคืนถิ่น ปลาร้าสัญจร อดีตรักไหปลาแดก ส้มตำร้านเก่า* คำที่ขีดเส้นใต้นี้จะมีความหมายถึง คนอีสาน หรือ คนเหนือ คำว่า *คิดถึงเอื้องดอย* หมายถึง คนเหนือ และคำว่า *ข้าวยำน้องแดง* ก็จะมีความหมายถึงคนใต้

๓.๑.๒. การใช้คำเรียกญาติ

การใช้คำเรียกญาติเป็นอีกลักษณะหนึ่งที่ปรากฏในข้อมูล สังเกตได้ว่าการใช้คำเรียกญาติที่ปรากฏในข้อมูลนี้มักจะเป็นคำเรียกญาติที่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง จากข้อมูลปรากฏว่า มีการใช้คำเรียกญาติจำนวน ๙๗ ชื่อ

ตัวอย่างที่ ๒

ฮักอ้ายโจงโป่ง	ป้าคะป้าขา	อ้อนป้า
น้าเขย	พี่เขยจ๋า	พ่อตาพระเอก
ล้อเฮียเล่น	พี่จ่ามันจน	พี่จ๋าพี่
รอพี่ที่บ้านนา	รักแท้แค่พี่ชาย	อ้ายมาทีหลัง
กลับบ้านเถอะอ้าย	คิดถึงพี่	พี่หล่ออย่าหลอก
แม่	ชวนน้องแต่งงาน	น้องน้ำผึ้ง
คิดถึงแม่	น้องนอนไม่หลับ	น้องไม่ชอบ
ข้าวยำน้องแดง	น้องแค่ทางผ่าน	น้องไม่อยากแต่งงาน

เพื่อแม่แพ้บ่ได้ เอิ้นน้องกลับมา รักน้องมานาน
น้องไปอยู่ไหน

จากตัวอย่างจะพบว่า นอกจากจะมีการใช้คำว่า " พี่ " เป็นจำนวนมากแล้ว ยังมีการใช้คำว่า " อ้าย " ซึ่งเป็นคำถิ่นอีสานด้วย

การใช้คำเรียกญาตินี้มีทั้งคำที่บ่งเรียกญาติจริง ๆ เช่น *คิดถึงแม่ พี่เขยจ๋า* แต่บางครั้งชื่อเพลงลูกทุ่งมีการใช้คำเรียกญาติในแบบต่าง ๆ ที่มิได้มุ่งความเป็นเครือญาติ เช่น คำว่า " ป้า " ในชื่อเพลง " *อ้อนป้า* " โดยนัยไม่น่าจะเป็นป้าหรือพ่อจริง ๆ แต่น่าจะเป็นผู้ชายมีอายุที่มีเงินมาก นอกจากนี้มีคำว่า " พี่ " และ " น้อง " มักจะใช้เรียกคนรักมากกว่าจะเป็น " พี่ชาย " หรือ " น้องสาว " ที่มีความผูกพันทางสายเลือดหรือเครือญาติจริง ๆ

๓.๑.๓. การใช้คำบ่งอาชีพ

การใช้คำบ่งอาชีพในที่นี้ หมายถึง การใช้คำที่กล่าวถึงอาชีพต่าง ๆ จากข้อมูลปรากฏว่ามีการใช้คำบ่งอาชีพจำนวน ๗๘ ชื่อ

ตัวอย่างที่ ๓

แท็กซี่มิเตอร์	หางเครื่องผมหาย	ครูเติ้งขี้เมา
กรรมกรก่อสร้าง	ชีวิตช่างซ่อม	แม่ค้าคนสวย
แม่ค้าขายผัก	เด็กล้างรถ	บ่อยระทม
รักหนุ่มไฟฟ้า	โรคแพ้สาวเสิร์ฟ	ทหารอกหัก
ตังเกหารัก	หนุ่มนาหน้าเชย	สาวชาวนา
สาวชาวนาครวญ	น้ำตาทหารเกณฑ์	หนุ่มชาวเล
รักชาวเรือ	แฟนสิบล้อ	สาวแผงลอย
เทพีตีห้า	นางฟ้าคาเฟ่	หนุ่มน้อยคาเฟ่
ผู้หญิงกลางคืน	แท็กซี่กับนางโลม	เทพีคาบาร์เร่ต์
นักร้องห้องอาหาร	ดาราห้องสีชมพู	น้ำตา อ.บ.ต.
น้ำตาจ่าสังข์	น้ำตาจ่าน้อย	น้ำตาทหารเกณฑ์
ผู้สาวโรงงานอย่าร้องไห้		

จากข้อมูลข้างต้นสามารถจำแนกคำที่บ่งอาชีพได้ ๒ ลักษณะ คือ การใช้คำบ่งอาชีพโดยตรง และการใช้คำบ่งอาชีพโดยนัย

- การใช้คำที่บ่งอาชีพโดยตรง

จากข้อมูลพบว่า ชื่อเพลงลูกทุ่งจะบ่งบอกอาชีพต่าง ๆ เช่น *ครู กรรมกร แม่ค้า ชาวนา* ฯลฯ อาชีพโดยตรงที่ปรากฏในข้อมูลมักจะเป็นอาชีพทั่ว ๆ ไปที่คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเหล่านี้กัน เช่น *รักหนุ่มไฟฟ้า โรคแพ้สาวเสิร์ฟ ทหารอกหัก ตังเกหารัก หนุ่มนา หน้าเชย สาวชาวนา น้ำตาทหารเกณฑ์ หนุ่มชาวเล*

- การใช้คำบ่งอาชีพโดยนัย

การใช้คำบ่งอาชีพโดยนัย คือ การใช้คำบ่งอาชีพที่ต้องอาศัยการตีความจึงจะสามารถเข้าใจความหมายได้ สังเกตได้ว่า อาชีพเหล่านี้ผู้แต่งเพลงพยายามที่จะเลี่ยงการใช้คำบ่งอาชีพโดยตรง และจะใช้คำที่มีความหมายโดยนัยเพื่อให้อาชีพเหล่านี้ดูสุภาพและดูดีขึ้น อาชีพเหล่านี้มักจะเป็นอาชีพที่ทำตอนกลางคืน และเป็นอาชีพที่ทำตามสถานเริงรมย์ต่าง ๆ เช่น *เทพีตีห้า ดาราห้องสีชมพู ผู้หญิงกลางคืน*

จากการใช้คำบ่งอาชีพทั้งสองลักษณะจะเห็นได้ว่า อาชีพที่ปรากฏมักจะเป็นอาชีพของคนชนชั้นกลางถึงล่าง เช่น *กรรมกรก่อสร้าง ผู้สาวโรงงานอย่าร้องไห้ แม่ค้าขายผัก* ถ้าเป็นข้าราชการก็จะเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อย เช่น *น้ำตา อ.บ.ต. ครูเด้งชี้เมา น้ำตาจ่าสังข์ น้ำตาทหารเกณฑ์*

๓.๑.๔. การใช้คำบ่งสถานที่

คำบ่งสถานที่ อาจเป็นจังหวัด อำเภอ หมู่บ้าน ฯลฯ จากข้อมูลปรากฏการใช้คำบ่งสถานที่จำนวน ๖๓ ชื่อ

ตัวอย่างที่ ๔

ช้ำรักจากเมืองชล	เมืองกาญจน์บ้านฉัน	รอน้องที่หนองคาย
รักสาวนครสวรรค์	คนสวยพิษณุโลก	คอยข่าวสาวอุดร

ลาก่อนขอนแก่น	รักหนุ่มเมืองตรัง	หนุ่มลำปางตามเมีย
สัญญารักที่มุกดาหาร	หนุ่มอุบลสาวอุดร	หนุ่มยโสธรแย่งรัก
อาลัยสาวเมืองเลย	ทิ้งน้องไว้หนองหาน	ร้องไห้ใกล้หนองหาน
คอยเธอที่หนองหาน	สาวคำเขื่อนแก้ว	คิดถึงสาวน้ำพอง
หนุ่มบางซื่อ	สาวใต้ไร้คู่	หนุ่มลาวสาวใต้
หนุ่มอีสานบ่น	สาวดอยคอย ต.ช.ด.	

จากตัวอย่างจะพบว่ามีการระบุจังหวัดอย่างชัดเจน เช่น *ลาก่อนขอนแก่น รักหนุ่มเมืองตรัง หนุ่มยโสธรแย่งรัก หนุ่มลำปางตามเมีย อาลัยสาวเมืองเลย* ชื่อจังหวัดที่ปรากฏส่วนใหญ่จะเป็นจังหวัดแถบภาคอีสาน หรือในบางครั้งมีการตัดชื่อจังหวัดให้สั้นลงเพื่อจะได้เรียกได้ง่าย เช่น *หนุ่มอุบลสาวอุดร* มาจาก อุดรธานี และ อุบลราชธานี หรือ *เมืองกาญจน์บ้านฉัน* มาจาก กาญจนบุรี *ช้ำรักจากเมืองชล* มาจาก ชลบุรี

บางครั้งการตั้งชื่อจะระบุอำเภอที่อยู่ในจังหวัดแถบภาคอีสาน เช่น *" คิดถึงสาวน้ำพอง "* คือ อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น *" ทิ้งน้องไว้หนองหาน "* คือ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี และยังมีการตั้งชื่อเพลงโดยระบุภาค เช่น *สาวใต้ไร้คู่ หนุ่มลาวสาวใต้ หนุ่มอีสานบ่น*

นอกจากนี้การตั้งชื่อเพลงยังจะบอกสถานที่ทั่วไป เช่น *ฝังใจไว้ชายโขง รักคุดที่พุทธโสธร* จะเห็นว่า *รักคุดที่พุทธโสธร* น่าจะหมายถึง จังหวัดฉะเชิงเทราที่มีวัดโสธรวราราม วรวิหาร ที่ประดิษฐานพระพุทธโสธร หรือบางครั้งอาจจะไม่เจาะจงสถานที่ เพียงแต่พูดกว้าง ๆ คือ *ฝังใจไว้ชายโขง* ชื่อเพลงนี้ไม่สามารถบอกได้ว่าอยู่จังหวัดใด แต่อนุมานได้ว่าต้องเป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตติดกับแม่น้ำโขง

จะเห็นได้ว่า ชื่อเพลงลูกทุ่งที่มีการใช้คำบ่งสถานที่ทั้งหมดนี้ มักจะบ่งสถานที่แถบภาคอีสานมากที่สุด

๓.๑.๕. การใช้ชื่อเฉพาะ

การใช้ชื่อเฉพาะที่นำมาตั้งชื่อเพลงลูกทุ่งมักจะเป็นชื่อที่คนทั่วไปรู้จักกันดี มีการนำเอาชื่อเฉพาะมาตั้งชื่อเพลงลูกทุ่งจำนวน ๕๖ ชื่อ

ตัวอย่างที่ ๕

คุณลำไย	น้องไข่	บัวเลียน
อาลัยบัวเขียว	น้องน้ำผึ้ง	บุญมาถูกหลอก
นางสาวแตงอ่อน	ตามหาลั่นทม	สมศักดิ์ – สมศรี
เสียงจากน้องดา	ตุ๊กตาจ๋า	เสียโอ๋เพราะโอที
นางสาวเฮเลน	รจนาพาชิ่ง	มือถือชื่ออ๊อด
นางสาวอีส่าย	จ.ม.จากน้องตู่	สมบ่อง ๔๒
รักคนชื่อเดือน	เสียงครวญจากสมศรี	รักคนชื่อน้อย
กุ้ง สุทธิราชลาบวช	เพลงรักจากไชยา	จากใจแจ็ค
ชีวิตมนสิทธิ์		

จากตัวอย่างข้างต้น สังเกตได้ว่าชื่อที่ปรากฏนี้มีทั้งการใช้ชื่อจริง คือ *คุณลำไย บุญมาถูกหลอก สมบ่อง ๔๒ รจนาพาชิ่ง เสียงครวญจากสมศรี ตามหาลั่นทม นางสาวอีส่าย*

และมีการใช้ชื่อเล่น คือ *จ.ม.จากน้องตู่ น้องน้ำผึ้ง ตุ๊กตาจ๋า เสียงจากน้องดา น้องไข่ เสียโอ๋เพราะโอที รักคนชื่อน้อย มือถือชื่ออ๊อด* หรือใช้ทั้งชื่อเล่นพร้อมกับชื่อจริง คือ *กุ้ง สุทธิราช ลาบวช* แต่จะสังเกตเห็นได้ว่า ไม่มีการใช้ชื่อและนามสกุลมาตั้งชื่อด้วยกัน

เป็นที่น่าสังเกตว่า มีการนำเอาชื่อนักร้องมาตั้งเป็นชื่อเพลงด้วย มีทั้งการใช้ชื่อจริง คือ *ชีวิตมนสิทธิ์ เพลงรักจากไชยา* และมีการใช้เพียงชื่อเล่น คือ *จากใจแจ็ค* หรือใช้ทั้งชื่อเล่นพร้อมกับชื่อจริง คือ *กุ้ง สุทธิราช ลาบวช*

นอกจากนี้การใช้ชื่อเฉพาะยังมีการนำเอาคำต่างประเทศมาตั้งชื่อด้วย เช่น *เฮเลน แจ็ค* ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของการนำเอาชื่อเฉพาะมาตั้งชื่อเพลงลูกทุ่งด้วย สังเกตได้ว่าจะมีตั้งแต่ชื่อชาวบ้านทั่วไป คือ *บัวเลียน บัวเขียว บุญมาถูกหลอก นางสาวแตงอ่อน* จนมาถึงชื่อปัจจุบันทั่วไป เช่น *สมศักดิ์ –สมศรี รจนาพาชิ่ง* และเริ่มมีการนำเอาชื่อภาษาต่างประเทศมาใช้ เช่น *จากใจแจ็ค นางสาวเฮเลน* เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามีการปรับเปลี่ยนชื่อคนให้ทันสมัยมากขึ้นตามกระแสของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

๓.๑.๖. การใช้คำต่างประเทศ

การใช้คำต่างประเทศในการตั้งชื่อเพลงลูกทุ่งนั้นมีหลายภาษา เพื่อให้เกิดความหลากหลาย มีทั้งหมด ๔๔ ชื่อ การที่นำเอาคำภาษาต่างประเทศมาใช้นี้ ส่วนใหญ่จะเป็นคำที่ใช้กันทั่วไปและเข้าใจความหมายกันดี คำต่างประเทศที่ปรากฏในชื่อเพลงลูกทุ่งที่ปรากฏการใช้มากที่สุด คือ คำภาษาอังกฤษ ส่วนคำภาษาจีน คำภาษาญี่ปุ่น และคำภาษาเขมรจะมีใช้น้อย

ตัวอย่างที่ ๖

แฟนข้าใครอย่าแตะ	แฟนใครไม่มีป้ายบอก	แฟนตำรวจ
แฟนใครใหญ่จัง	แฟนเพื่อน	แฟนสิบล้อ
แฟนเอ๋ยแฟนเรา	แฟนเพลงร่วมบุญ	แฟนใคร
บ๋อยระทม	โบว์แดงแสลงใจ	โบว์รักสีชมพู
ขอทานใส่สูท	โซเฟอร์เพ้อรัก	สิงห์ไมโครโฟน
ไอ้หนุ่มแพ็กลิ้งค์	รักแรกแจกเพจ	ความหลังห้างโลตัส
วาเลนไทน์พ่ายรัก	รักหนีที่เซเว่น	อกหักจากคาเฟ่
เทพีคาบาเร่ต์	รักติด ABS	เคลียร์ก่อน
แคร์ด้วยหรือน้อง	ซอรี่ซอรี่	ต้องเอาไปรีเทิร์น
อเมซิ่งเมืองใต้	ทำไมหัวใจจึงไปเลิฟยู	เมดอินลูกทุ่ง
ล้อเฮียเล่น	ไงเฮียมือถือ	เสี่ยตื่นสาย
เก่งบวกเฮง	เซ็งลี้ฮ้อ	น้ำตาคาราโอเกะ
เจรียงยิ่งยงสอนน้อง		

คำภาษาอังกฤษเป็นคำที่คนไทยนำมาใช้มาก เพราะคำเหล่านี้จะเข้ามาพร้อมกับความเจริญทางวัตถุและวัฒธรรมตะวันตกที่ไทยรับเข้ามา คำภาษาอังกฤษจึงมีการใช้ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

จากข้อมูลคำภาษาอังกฤษที่ปรากฏในชื่อเพลงลูกทุ่งนั้นจะเป็นคำที่ได้ยินบ่อย ๆ ความหมายของคำนั้นเป็นที่รู้จักกันดี เช่น *แฟนใครใหญ่จัง แฟนสิบล้อ แฟนตำรวจ ขอทานใส่สูท สิงห์ไมโครโฟน* และนิยมใช้คำว่า “ แฟน ” มากที่สุด

บางครั้งการใช้คำภาษาอังกฤษในการตั้งชื่อเพลง จะเขียนไม่ตรงตามพจนานุกรมที่ได้กำหนดไว้ เช่น ในเพลงจะเป็นคำว่า " โบว์ " ส่วนคำที่ถูกต้องคือ " โบ "

นอกจากนี้มีคำภาษาอังกฤษที่เข้ามาพร้อมกับสิ่งของเครื่องใช้ เทคโนโลยีและเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น *รักแรกแจกเพจ ไอ้หนุ่มแพ็กลิ้งค์* ทั้งสองคำนี้เป็นสิ่งของเครื่องใช้ในการอำนวยความสะดวกในด้านของการติดต่อสื่อสาร และเป็นที่นิยมมากสำหรับวัยรุ่นและคนทำงาน

บางครั้งการใช้คำภาษาอังกฤษในชื่อเพลง ก็เพื่อให้ทันสมัย ส่วนใหญ่จะเป็นการใช้คำภาษาอังกฤษที่เป็นคำกริยา เช่น *เคลียร์ก่อน แคร์ด้วยหรือน้อง ทำไมหัวใจจึงไปเลิฟยู ซอรี่ ซอรี่* ที่นำมาใช้เป็นคำที่ง่าย ๆ หรือเป็นคำกริยาที่บ่งบอกความรู้สึก หรือใช้คำที่เข้ากับสมัยนิยม เช่น *" อเมซิ่งเมืองใต้ "*

นอกจากนี้ยังมีการใช้คำต่างประเทศอื่น ๆ ด้วย คือ ภาษาจีนแต่มีใช้น้อย เช่น *ล้อเฮียเล่น เสี่ยตื่นสาย เก่งบวกเฮง ไงเฮียมือถือ* ภาษาญี่ปุ่นมีปรากฏเพียงชื่อเดียว คือ *" น้ำตาคาราโอเกะ "* และภาษาเขมรเพียงชื่อเดียวเช่นกัน คือ *" เจรียงยิ่งยงสอนน้อง "*

๓.๑.๗. การใช้คำภาษาปาก

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๒ : ๘๒๒) ได้ให้ความหมายของคำ " ภาษาปาก " ว่า " ภาษาปาก เป็นภาษาพูดที่แสดงความคุ้นเคย ไม่เหมาะที่จะใช้เป็นพิธีรีตอง "

คำภาษาปากที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นคำที่ชาวบ้านใช้พูดกัน และใช้คำว่า " ผัว " และ " เมีย " มากที่สุด ชื่อเพลงลูกทุ่งที่นำมาศึกษาพบว่า การใช้คำทั้งสองคำนี้เป็นเรื่องปกติ จะสังเกตเห็นว่าไม่ปรากฏการใช้คำว่า " สามี " และคำว่า " ภรรยา " ถือได้ว่าการใช้คำภาษาปากของทั้งสองคำนี้เป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของเพลงลูกทุ่งก็ได้ เพราะเป็นคำที่ชาวบ้านใช้กันเป็นปกติ คำภาษาปากที่ปรากฏในชื่อเพลงลูกทุ่งมีจำนวน ๔๐ ชื่อ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ ๗

หล่อขี้แตกขี้แตน	ผัวใครหาย	ผัวเขาทั้งนั้น
ผัวเราเมาผัวเพื่อน	ผัวแลกไข่	เมียเขามี

มีเมียล่ะน่าดู	มีผัวแล้วยังไม่บอก	เมาอ้อนเมีย
รักผัวน้อยมากกว่าผัวหลวง	โคตรหล่อ	ฮุยๆ ลุยเข้าไป
ไม่จ๊าบอย่าจ้อ	มั่วนิ่ม	อื้อหือสะดือจ๊าบ

เมื่อศึกษาการใช้คำลักษณะต่าง ๆ แล้วปรากฏความถี่ออกมาได้ดังนี้

ตารางที่ ๔ ความถี่ของการใช้คำลักษณะต่าง ๆ

การใช้คำลักษณะต่าง ๆ	จำนวน	ร้อยละจากการใช้คำทั้งหมด	ร้อยละจากชื่อเพลงทั้งหมด
การใช้คำถิ่น	๑๐๖	๒๑.๙๐	๗.๕๘
การใช้คำเรียกญาติ	๙๗	๒๐.๐๔	๖.๙๓
การใช้คำบ่งอาชีพ	๗๘	๑๖.๑๑	๕.๕๗
การใช้คำบ่งสถานที่	๖๓	๑๓.๐๑	๔.๕๐
การใช้ชื่อเฉพาะ	๕๖	๑๑.๕๗	๔.๐๐
การใช้คำต่างประเทศ	๔๔	๙.๐๙	๓.๐๗
การใช้ภาษาปาก	๔๐	๘.๒๖	๒.๖๔
รวม	**๔๘๔**	**๑๐๐**	**๓๔.๕๗**

การใช้คำที่ปรากฏในชื่อเพลงลูกทุ่งทั้งหมดพบว่า มีการใช้คำที่หลากหลายแต่คำที่นิยมใช้มากที่สุด คือ การใช้คำถิ่น ส่วนคำที่นิยมนำมาใช้ในการตั้งชื่อน้อยที่สุด คือ การใช้คำภาษาปาก นอกจากนี้ยังพบว่า ชื่อเพลงบางชื่อ อาจสะท้อนความเป็นชาวบ้าน หรือบ่งบอกความเป็นชนบทได้

๓.๒. การเล่นคำ

นอกจากการตั้งชื่อเป็นคำ เป็นวลี และเป็นประโยคแล้ว การเล่นคำก็เป็นอีกกลวิธีหนึ่งในการตั้งชื่อเพลงลูกทุ่ง การเล่นคำช่วยให้ชื่อเพลงลูกทุ่งมีความสละสลวยและจดจำได้ง่ายไพเราะ สะดุดหูผู้ฟัง

การเล่นคำ ในที่นี้จะหมายถึง การนำคำมาใช้ในลักษณะที่ต่างออกไปจากที่ใช้อยู่โดยทั่วไป เพื่อให้เกิดความไพเราะหรือต้องการเน้นย้ำคำนั้น และเป็นการสรรคำต่าง ๆ มาพลิกแพลงให้เกิดความแปลกใหม่ จากข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์พบว่า ชื่อเพลงลูกทุ่งมีกลวิธีการเล่นคำ ๒ ลักษณะ ได้แก่

๓.๒.๑. กลวิธีการเล่นคำโดยการใช้เสียงสัมผัส
๓ ๒.๒. กลวิธีการเล่นคำโดยการซ้ำคำ

๓.๒.๑. กลวิธีการเล่นคำโดยการใช้เสียงสัมผัส

การเล่นคำโดยการใช้เสียงสัมผัสช่วยให้ผู้ฟังเกิดอรรถรสในการฟัง และสามารถเรียกความสนใจจากผู้ฟังได้ดี นอกจากนี้การเล่นคำโดยการใช้เสียงสัมผัสยังสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของคนไทยว่าเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน ลักษณะนิสัยเช่นนี้อยู่คู่กับคนไทยมาช้านาน จะเห็นได้จากศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง (อ้างถึงใน ราตรี ธันวาชร . ๒๕๔๑ : ๑๐๒) ที่กล่าวว่า *" ในน้ำมีปลาในนามีข้าว .....จูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้าง ค้า ใครจักใคร่ค้าม้า ค้า ใครจักใคร่ค้าเงือนค้าทองค้า ไพร่ฟ้าหน้าใส ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแล้ล้มหายตายกว่า....."* เห็นได้ว่ามีการเล่นคำโดยการสัมผัสสระ คือ *" ปลา – นา "* สัมผัสพยัญชนะ คือ *" แล้ – ล้ม "* และการเล่นเสียงวรรณยุกต์ คือ *" ใคร – ใคร่ "* จะสังเกตได้ว่าการเลือกสรรคำต่าง ๆ มาคล้องจองสัมผัสกันเพื่อให้เกิดความไพเราะนั้นมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว เมื่อศึกษาชื่อเพลงลูกทุ่งจะเห็นได้ว่า มีการใช้เสียงสัมผัสที่หลากหลาย สามารถจำแนกได้ ๓ ลักษณะ ได้แก การสัมผัสสระ การซ้ำเสียงพยัญชนะ และการเล่นเสียงวรรณยุกต์

๓.๒.๑.๑. การสัมผัสสระ

การสัมผัสสระเป็นการเล่นคำอีกกลวิธีหนึ่งในการตั้งชื่อเพลงลูกทุ่ง เพื่อให้ชื่อเพลงลูกทุ่งสละสลวยไพเราะมากขึ้นรวมทั้งเป็นที่สะดุดหูผู้ฟังด้วย สระที่นำมาใช้สัมผัสในชื่อเพลงลูกทุ่งคือ *สระ อะ อา อิ อี แอ อุ อู เอา เออ เอีย เอา อือ อัว ไอ ออ* แต่สระที่นิยมนำมาสัมผัสมากที่สุดคือสระ “อา” มีจำนวน ๓๘ ชื่อ

สระ “อา”

ตัวอย่างที่ ๘

หนุ่มนาหน้าเชย	เลิกยาบูชาแม่	มิถุนาลาบวช
สัญญาอย่าอาลัย	รจนาพาชิ่ง	นางฟ้าคาเฟ่
น้ำตาจ่าน้อย	น้ำตาจ่าสังข์	เทพธิดาผ้าซิ่น
กลับบ้านงานบุญ	คู่หวานบ้านนอก	สงกรานต์ตำนานรัก
ส่งอ้ายด้วยฝ้ายขาว	ผู้ชายป้ายแดง	นิยายท้ายเล่ม
ทุ่งรางนางลืม	ช่องว่างระหว่างรัก	หนุ่มลาวสาวใต้
สูงยาวขาวดี	ล้างคาวกาวใจ	ฝนหนาวสาวครวญ

สระ “ไอ”

ตัวอย่างที่ ๙

หัวใจไร้จุดยืน	หนาวใจเมื่อไกลแฟน	สาวใต้ไร้คู่
ร้องไห้ไกล้หนองหาน	กอดไหใจช้ำ	รวยที่ไรมีใหม่ทุกที
มีไหมใครรักจริง	ผิดไหมที่ไม่แก่	ฝังใจไว้ชายโขง
ตัวไกลใจคิดถึง	ช้ำใจจากไร่อ้อย	ฝากใจไปอุบล
หนุ่มอุทัยสาวชัยนาท	ขอใจไว้เวียงจันทน์	ดอกไม้ไกลช่อ

สระ “ออ”

ตัวอย่างที่ ๑๐

รักคนหล่อง้อคนรวย	ถ้าหลอกบอกด้วย	บางกอกหลอกเก้อ
รอน้องที่หนองหาน	เกิบซอดคิดฮอดน้อง	อุ้มท้องร้องทุกข์
ผิดซองเพราะลองใจ	ข้างห้องร้องไห้	น้ำนองพี่ร้องไห้
สาวดอยคอย ต.ช.ด.	เมียน้อยร้อยเดียว	ถูกต้องแต่น้องไม่ถูกใจ

สระ " อี "

ตัวอย่างที่ ๑๑

สิบปีที่เป็นหม้าย	สมศรีไม่ดีตรงไหน	สงกรานต์นี้พี่สิ้นหวัง
ลืมพี่ที่ธาตุพนม	รักหนีที่เชเว่น	รู้ดีพี่ไม่หล่อ
ใจนี้มีเพียงเธอ	รักพี่ที่ใจ	เทพีดีสอง
บวชชีหนีซ้ำ	บวชชีหนีอาย	รอพี่ที่บ้านนา

สระ " แอ "

ตัวอย่างที่ ๑๒

รักแท้แค่พี่ชาย	รักแท้แต่มาสาย	รักแน่ให้แม่มาขอ
รักแรกแจกเพจ	เพื่อแม่แพ้บ่ได้	ฝากแม่ดูแลแฟน
โบแดงแสลงใจ	ด้วยแรงแห่งรัก	ขายแรงแต่งนาง
กระเป๋าแบนแฟนทิ้ง	สองแสนแหวนวง	รักแท้แพ้เงิน

สระ " อะ"

ตัวอย่างที่ ๑๓

ผ้ายันต์กันลวง	จากกันวันรายอ	จากกันพันลี้
ค่าน้ำมันกั้นทางรัก	เจ็ดวันพันเดียว	ฝันนั้นที่ฉันคอย
อกหักเพราะรักเมีย	หยุดรักพักใจ	งานหนักรักษาใจ

ตัวอย่างข้างต้นนี้มีการใช้เสียงสัมผัสสระ สังเกตสระที่ใช้สัมผัสนี้เป็นสระที่สามารถเลือกคำต่าง ๆ มาสัมผัสเพื่อให้คล้องจองกันได้ง่าย เช่น " *หนุ่มนาหน้าเชย* " " *ส่งอ้ายด้วยฝ้ายขาว* " และ " *ทุ่งรางนางลืม* " ทั้งสามตัวอย่างนี้เห็นชัดว่ามีทั้งการสัมผัสคำที่ไม่มีตัวสะกดและมีตัวสะกด คือ *นา – หน้า* , *อ้าย – ฝ้าย* , *ราง – นาง*

การสัมผัสสระที่ปรากฏในชื่อเพลงลูกทุ่งพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นการสัมผัสสระระหว่างคำและนิยมใช้สระ " อา" มากที่สุดเพราะว่า สระ " อา" เป็นสระที่หาคำสัมผัสได้ง่าย

นอกจากนี้สังเกตได้ว่า การสัมผัสสระในชื่อเพลงลูกทุ่งนั้นไม่นิยมนำสระประสมมาใช้ในการเล่นคำ เช่น สระ *เอียะ เอือะ อัวะ* ที่เป็นเช่นนี้อาจมีสาเหตุมาจาก สระประสมเหล่านี้ออกเสียง และหาคำที่มีเสียงสัมผัสมาสัมผัสได้ยากกว่าการใช้สระทั่วไป

การสัมผัสสระ นอกจากจะช่วยให้สละสลวย จำได้ง่าย แล้วยังสามารถบอกภูมิลำเนาได้ด้วยในบางเพลง คือ *หนุ่มอุทัยสาวชัยนาท*

(๒) การซ้ำเสียงพยัญชนะ

การสัมผัสพยัญชนะ เป็นการเล่นคำอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยให้ชื่อเพลงลูกทุ่งสละสลวยไพเราะมากขึ้น รวมทั้งเป็นที่สะดุดหูผู้ฟังด้วย พยัญชนะที่นำมาใช้สัมผัสในชื่อเพลงลูกทุ่งคือ *ก ข ค จ ช ต ด ท พ ฟ น บ ย ร ส ห อ* แต่พยัญชนะที่นิยมนำมาสัมผัสมากที่สุดคือพยัญชนะ *“ร”* มีจำนวน ๒๑ ชื่อ

พยัญชนะ “ร”

ตัวอย่างที่ ๑๔

เขารอคนรวย	คนรวยเบื่อเร็ว	แผลแรกแผลรัก
บทรักบทเรียน	บ้านร้างรังตุ๊กแก	เฝ้ารักเฝ้ารอ
เพื่อรักเพื่อเรา	ยิ่งรวยยิ่งรัก	รอรักรอรถ
วันรักวันรอ	สะพานรักสะพานร้าง	

พยัญชนะ “น”

ตัวอย่างที่ ๑๕

สาวนาน้อยใจ	ขายนาไถ่นาง	ทิ้งน้องไว้หนองหาน
เปิดนิดเปิดหน่อย	หนุ่มนาหน้าเชย	สาวนาน้ำตานอง

พยัญชนะ “จ”

ตัวอย่างที่ ๑๖

ความเจ็บความจน	เสียใจที่ไม่จำ	พี่จ่ามันจน
ช้ำใจจากไร่อ้อย	ยาใจคนจน	แค้นใจที่ไม่จำ

พยัญชนะ “ส”

ตัวอย่างที่ ๑๗

หนุ่มสุรินทร์รักสาวสุราษฎร์	สมศักดิ์ – สมศรี
คำสั่งสังคม	รักสาวสวนปาล์ม

พยัญชนะ " อ "

ตัวอย่างที่ ๑๘

แอ่วเอื้องเวียงไพร หนุ่มอุบลสาวอุดร
น้องซออี้พี่ซออู้ เสียโอ๋เพราะโอที

(๓) การเล่นเสียงวรรณยุกต์

การเล่นเสียงวรรณยุกต์ ในที่นี้หมายถึง การนำเอาคำที่มีเสียงพยัญชนะคล้ายคลึงหรือเหมือนกันมาเล่นระดับเสียงวรรณยุกต์ให้มีเสียงที่แตกต่างไปจากเดิม สามารถบอกความรู้สึกของผู้พูดได้ หรือเป็นการเน้นหรือย้ำคำ ๆ นั้นได้ ชื่อเพลงลูกทุ่งที่มีการเล่นเสียงวรรณยุกต์มีเพียง ๘ ชื่อเท่านั้น ได้แก่

ขึ้นเอ๊าขึ้นเอา ตุ๊ยตุ๊ยตุ่ย
เกรงใจ๊เกรงใจ เป็นกระต้ั๊กกระต้ั๊ก
เสียโอ๋เพราะโอที ทิ้งน้องไว้หนองหาน
คำสั่งสังคม หนูข๊อบชอบ

จะเห็นได้ว่าการเล่นเสียงวรรณยุกต์นอกจากจะเล่นเสียงเพื่อเน้นความหมาย เช่น *ขึ้นเอ๊าขึ้นเอา* *หนูข๊อบชอบ* *เป็นกระต้ั๊กกระต้ั๊ก* และเล่นเสียงเพื่อความไพเราะเนื่องจากเสียงสูงต่ำแล้ว ยังเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงนิสัยรักสนุกของคนไทย เพราะเสียงสูงต่ำของวรรณยุกต์จะทำให้ คำมีความหมายเปลี่ยนไป เมื่อนำเอาคำที่มีเสียงต่างกันมาเล่นเสียง ก็จะได้เห็นความหมายที่ต่างกัน เช่น *โอ๋ – โอ* *น้อง - หนอง*

เมื่อศึกษาการเล่นคำโดยการใช้เสียงสัมผัสแบบต่าง ๆ แล้วปรากฏความถี่ออกมาได้ดังนี้

ตารางที่ ๕ ความถี่ของการเล่นคำโดยการใช้เสียงสัมผัส

การใช้เสียงสัมผัส	จำนวน	ร้อยละจากชื่อเพลงทั้งหมด
การสัมผัสสระ	๑๓๒	๙.๔๒
การซ้ำเสียงพยัญชนะ	๕๑	๓.๖๕
การเล่นเสียงวรรณยุกต์	๘	๐.๕๗
รวม	**๑๙๑**	**๑๓.๖๔**

จากตารางที่ ๕ จะเห็นได้ว่าการสัมผัสสระจะปรากฏมากที่สุด จำนวน ๑๓๒ ชื่อ รองลงมาคือการซ้ำเสียงพยัญชนะ จำนวน ๕๑ ชื่อ ส่วนการเล่นเสียงวรรณยุกต์จะปรากฏน้อยที่สุดเพียง ๘ ชื่อเท่านั้น

๓.๒.๒. กลวิธีการเล่นคำโดยการซ้ำคำ

การซ้ำคำในที่นี้หมายถึง การนำคำมาใช้ หรือกล่าวซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เพลงลูกทุ่งได้นำเอาการซ้ำคำมาใช้ในการตั้งชื่อเพื่อให้เกิดความคล้องจอง และเกิดความสละสลวยมากขึ้น จากข้อมูลปรากฏว่า ชื่อเพลงลูกทุ่งมีการซ้ำคำจำนวน ๔๓ ชื่อ การซ้ำคำที่ปรากฏในชื่อเพลงลูกทุ่งมี ๒ ลักษณะ ได้แก่

๓.๒.๒.๑. การซ้ำคำนาม
๓.๒.๒.๒. การซ้ำคำกริยา

๓.๒.๒.๑ . การซ้ำคำนาม

ตัวอย่างที่ ๑๙

คนรักคนลวง	ห้องรักห้องร้าง	ลมเพลมพัด
คู่สัญญาคู่ตกลง	จดหมายรักจดหมายลา	ทางรถทางรัก
บทรักบทเรียน	บ้านเช่าบ้านซ้ำ	แผลแรกแผลรัก
แฟนเอ๋ยแฟนเรา	เมียน้อยเมียหลวง	ไม้เบื่อไม้เมา

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าคำนามที่นำมาซ้ำกันนั้นจะเป็นคำธรรมดา เช่น *จดหมาย บ้าน แฟน เมีย ห้อง* ชื่อเพลงลูกทุ่งที่มีการซ้ำคำนามมี ๒๔ ชื่อ

๓.๒.๒.๒. การซ้ำคำกริยา

ตัวอย่างที่ ๒๐

เกลียดได้เกลียดไป	บอกรักบอกลา
เปิดนิดเปิดหน่อย	รอรักรอรถ
แอบรักแอบมอง	

คำกริยาที่นำมาซ้ำกันจะเป็นกริยาทั่ว ๆ ไป เช่น *เกลียด แอบ รอ บอก* การซ้ำคำกริยาที่ปรากฏในชื่อเพลงลูกทุ่งมีจำนวน ๑๒ ชื่อ

นอกจากนี้ยังมีการซ้ำคำที่ปรากฏหน้าและหลังคำกริยาด้วย การซ้ำคำที่ปรากฏหน้าคำกริยา คือ คำว่า " ยิ่ง" " ไม่ " ในชื่อเพลง *ยิ่งมองยิ่งสวย ยิ่งรวยยิ่งรัก ไม่รักไม่ว่า ไม่รู้ไม่ชี้* หรือเป็นการซ้ำคำที่ปรากฏหลังคำกริยา คือ คำว่า " ด้วย " " จริง " " เลย " ในชื่อเพลง *หล่อด้วยรวยด้วย ถามจริงตอบจริง ใช่เลยชัดเลย* ชื่อเพลงลูกทุ่งที่มีลักษณะเช่นนี้มีจำนวน ๗ ชื่อ

เมื่อศึกษาการเล่นคำลักษณะต่าง ๆ แล้วปรากฏความถี่ออกมาได้ดังนี้

ตารางที่ ๖ ความถี่ของการเล่นคำแบบต่าง ๆ

กลวิธีการเล่นคำ	จำนวนชื่อเพลง	ร้อยละจากชื่อเพลงทั้งหมด
การใช้เสียงสัมผัส	๑๙๑	๑๓.๖๔
การซ้ำคำ	๔๓	๓.๐๗
รวม	**๒๓๔**	**๑๖.๗๑**

จากตารางที่ ๖ ปรากฏว่า ชื่อเพลงลูกทุ่งที่นำมาศึกษาจะใช้กลวิธีการเล่นคำมีจำนวน ๒๓๔ ชื่อ กลวิธีที่นิยมใช้มากที่สุดคือ การเล่นคำโดยการใช้เสียงสัมผัส มีจำนวน ๑๙๑ ชื่อ ส่วนการเล่นคำโดยการซ้ำคำมีจำนวน ๔๓ ชื่อ

๓.๓. <u>การใช้สำนวน</u>

พจนานานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน (๒๕๔๒ : ๑๑๘๗) ให้ความหมายของสำนวนว่า " สำนวน น. ถ้อยคำที่เรียบเรียง , โวหาร , บางทีก็ใช้ว่า สำนวนโวหาร ถ้อยคำที่ไม่ถูกไวยากรณ์แต่รับใช้เป็นภาษาที่ถูกต้อง , การแสดงถ้อยคำออกมาเป็นข้อความพิเศษเฉพาะภาษาหนึ่ง ๆ หรือหนังสือแบบหนึ่ง ๆ : ลักษณะนามใช้เรียกข้อความรายหนึ่ง ๆ

กาญจนาคพันธุ์ (๒๕๔๓ : ๑) ได้อธิบายความหมายของคำว่า " สำนวน " ดังนี้ " พูดเป็นชั้นเชิงไม่ตรงไปตรงมา แต่ให้ความหมายในคำพูดนั้น ๆ คนฟังอาจเข้าใจความหมายได้ทันทีถ้าคำพูดนั้นใช้กันแพร่หลายทั่วไปจนอยู่ตัวแล้ว แต่ถ้าไม่แพร่หลายคนฟังก็ไม่อาจเข้าใจได้ทันที ต้องคิดจึงเข้าใจ หรือบางทีคิดแล้วเข้าใจไปอย่างอื่นก็ได้ หรือไม่เข้าใจเอาเลยก็ได้ คำพูดเป็นชั้นเชิงนี้เราเรียกกันว่า " สำนวน "

ไขสิริ ปราโมช ณ อยุธยา (๒๕๔๕ : ๔) กล่าวว่า " สำนวน หมายถึง ถ้อยคำที่มิได้มีความหมายตรงไปตรงมาตามตัวอักษรหรือแปลตามรากศัพท์ แต่เป็นถ้อยคำที่มีความหมายเป็นอย่างอื่น คือ เป็นชั้นเชิงชวนให้คิด ซึ่งอาจเป็นในเชิงเปรียบเทียบหรืออุปมาอุปไมย ตัวอย่าง เช่น ก้มหัว ความหมายตรงหมายถึง น้อมหัวลงเพื่อแสดงกิริยาเคารพ แต่ความหมายที่เป็นสำนวน หมายถึงอ่อนน้อม (มักใช้ในทางปฏิเสธ) เช่น ไม่ยอมก้มหัวให้ใคร "

จากคำจำกัดความดังกล่าว จะเห็นได้ว่า สำนวน คือ ถ้อยคำที่มิได้มีความหมายตรงไปตรงมา แต่เป็นถ้อยคำในเชิงเปรียบเทียบ ถ้าใช้กันแพร่หลายแล้ว คนฟังก็อาจเข้าใจความหมายได้ แต่ถ้าไม่แพร่หลายคนฟังก็ต้องอาศัยการตีความจึงจะเข้าใจ

จะเห็นได้ว่า สำนวนไทยกับสังคมไทยเป็นสิ่งที่อยู่คู่กันมานาน การใช้สำนวนนั้นมีมาตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ดังที่ปรากฏในหลักศิลาจารึกหลักที่ ๑ (อ้างถึงใน ราตรี ธันวาชร , ๒๕๔๑ : ๑๐๑ - ๑๐๒) เช่น " <u>*ในน้ำมีปลาในนามีข้าว*</u> " จะมิได้มีความหมายตรง ๆ ที่ว่า ในน้ำมีปลา หรือในนามีข้าว แต่หมายถึง มีพืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ และ " <u>*หมากสั้มหมากหวาน*</u> *อันใดกินอร่อยกินดี* " มิได้หมายถึง ผลไม้ที่มีรสเปรี้ยว หรือรสหวานเท่านั้น แต่หมายรวมถึงผลไม้ทั่ว ๆ ไป

สำนวนต่าง ๆ มักมาจากการเปรียบเทียบสิ่งที่อยู่รอบตัว ไม่ว่าจะเป็น การเปรียบกับธรรมชาติ การกระทำ ความประพฤติ ระเบียบแบบแผน หรือชีวิตประจำวัน สำนวนไทย

สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนไทยในแต่ละยุคสมัยได้ เช่น" *รักดีหามจั่วรักชั่วหามเสา* " สำนวนนี้จะบอกให้รู้ว่าถ้าใครได้หามจั่วก็จะเบา แต่ถ้าใครได้หามเสาก็จะหนัก สำนวนนี้จึงเปรียบได้กับคนที่รักดี ใฝ่ศึกษาหาความรู้ เมื่อเติบใหญ่ก็จะได้ทำงานที่ดี ที่ต้องใช้สติปัญญา เป็นงานเบาแรงจึงเปรียบกับการหามจั่ว แต่ถ้าใฝ่ชั่ว ไม่สนใจศึกษา เมื่อเติบใหญ่จะพบแต่ความยากลำบาก หางานยาก ต้องใช้แรงงาน จึงเปรียบกับการหามเสา

สำนวนต่างๆที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นว่า คนไทยเป็นคนที่ช่างคิดประดิษฐ์ถ้อยคำต่าง ๆ หรือนำคำที่มีใช้อยู่แล้วมาใช้ให้เกิดความสละสลวยและแปลกใหม่ สำนวนไทยจะแสดงให้เห็นลักษณะนิสัยของคนไทยที่รู้จักนำสิ่งที่อยู่รอบตัวมาใช้ในการเปรียบเทียบให้เห็นจริง เช่น เมื่อก่อนมีการสัญจรทางน้ำมากจึงมีสำนวน *แข่งเรือแข่งพายยังแข่งกันได้ แต่แข่งบุญแข่งวาสนากันไม่ได้* , *จระเข้ขวางคลอง* เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การเลือกใช้ถ้อยคำสำนวนเป็นการบอกถึงความคิดของคนไทยที่บางครั้งไม่จำเป็นต้องกล่าวอะไรตรงไปตรงมา อาจพูดด้วยสำนวนเปรียบเทียบ ก็เข้าใจได้ดี สำนวนเปรียบเทียบอาจทำให้เกิดอารมณ์ขัน หรือให้คติสอนใจ ประชดประชัน เสียดสี ก็ได้

" สำนวน " ในวิทยานิพนธ์นี้จะหมายถึง ข้อความหรือถ้อยคำ โวหาร ทำนองพูด ถ้อยคำที่เรียบเรียง ถ้อยคำที่ไม่ถูกไวยากรณ์แต่รับใช้เป็นภาษาที่ถูกต้อง ที่เป็นที่ยอมรับว่ามีความหมายต่างจากตัวอักษร ต้องอาศัยการตีความจึงจะเข้าใจ ดังนั้นสำนวนในที่นี้จึงรวมถึงสุภาษิต คำพังเพย ไว้ด้วย จากชื่อเพลงลูกทุ่งที่นำมาวิเคราะห์พบว่า มีการใช้สำนวนทั้งหมด ๔๗ ชื่อ สำนวนที่ใช้ในการตั้งชื่อนั้นมี ๓ ลักษณะ ได้แก่

๓.๓.๑. การใช้สำนวนเดิม

๓.๓.๒. การใช้สำนวนดัดแปลง

๓.๓.๓. การใช้สำนวนใหม่

๓.๓.๑. <u>การใช้สำนวนเดิม</u>

สำนวนเดิม หมายถึง สำนวนที่มีอยู่เดิม หรือเป็นสำนวนที่เป็นที่รู้จักกันดี สามารถตีความหรือแปลความหมายได้ เป็นสำนวนที่มีการใช้อย่างแพร่หลาย ชื่อเพลงลูกทุ่งที่ใช้สำนวนเดิมมี

ไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นสำนวนที่รู้จักกันดีและมีใช้ทั่วไป ชื่อเพลงที่เป็นสำนวนเดิมมีทั้งหมด ๗ ชื่อ ชื่อเพลงลูกทุ่งที่ใช้สำนวนเดิม ได้แก่

จับเสือมือเปล่า	ตีงูให้กากิน
ตัดหางปล่อยวัด	น้ำนิ่งไหลลึก
เฒ่าหัวงู	ผู้ชายพายเรือ
น้ำพริกถ้วยเก่า	

ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของสำนวนเหล่านี้โดยอ้างอิงจากหนังสือ สำนวนไทย ของ กาญจนาคพันธุ์ (๒๕๔๓) และ หนังสือ ภาษิต คำพังเพย สำนวนไทย ของ ราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๕) สำนวนเดิมที่ใช้ตั้งชื่อเพลงลูกทุ่งมีความหมายดังต่อไปนี้

" น้ำนิ่งไหลลึก "

เป็นสำนวนหมายความว่า คนที่หงิม ๆ ไม่ค่อยพูดค่อยจา มักจะมีความคิดลึกซึ้ง เปรียบได้กับน้ำที่ดูผิวข้างบนนิ่งแต่ลึกลงไปข้างใต้นั้น ไหลไม่นิ่งเหมือนผิวน้ำข้างบน

(กาญจนาคพันธุ์ , น. ๒๙๒)

" เฒ่าหัวงู "

เป็นสำนวนใช้ว่า คนที่มีอายุหรือคนแก่ที่มีอะไร ๆ แสดงถึงว่ามีเล่ห์เหลี่ยมพลิกแพลง มีพิษสงมาก " เฒ่า " โบราณใช้เขียน ถ ถุง ปัจจุบันเขียนตัว ฒ ผู้เฒ่า ในบทละครเรื่องขุนช้างขุนแผนของกรมพระราชวังบวร ฯ มีกลอนวังทองว่าขุนช้างว่า " *ทุดไม่น่าเลยอะไรกะนี้เล่าตะกรามตะกรี้เช่นนี้เด็กชี้เมาฉิอ้ายเฒ่าหัวงูดูดู๋เป็น* "

(กาญจนาคพันธุ์, น. ๑๗๓)

" ผู้ชายพายเรือ "

สำนวนนี้มีสองอย่าง อย่างหนึ่งพูดกันว่า ผู้ชายพายเรือ ผู้หญิงยิงเรือ อีกอย่างหนึ่งพูดว่า ผู้ชายรายเรือ ผู้หญิงริงเรือ สองสำนวนนี้ เข้าใจว่าสำนวนนี้จะหมายถึง ผู้ชายทั่วไป คนแปลกหน้า ตามธรรมดาผู้ชายออกเที่ยวเตร่ชอกแซกติดผู้หญิง ผู้หญิงสาวที่มีลูกสาวก็จะต้องระวังผู้ชายแปลกหน้าที่พูดกันว่า " *ห้ามไม่ให้คบผู้ชายรายเรือ* "

(กาญจนาคพันธุ์, น. ๓๖๘)

" น้ำพริกถ้วยเก่า "

มาจากสำนวน " *กินน้ำพริกถ้วยเก่า* " " *กินน้ำพริกถ้วยเดียว* " เป็นสำนวนหมายความว่า อยู่แต่กับเมียคนเดียว เป็นสำนวนที่คนแต่ก่อนชอบพูดเล่นเป็นเชิงล้อเลียนกันสนุก ๆ

(กาญจนาคพันธุ์, น. ๔๐)

" ตีงูให้กากิน "

เป็นสำนวนหมายความว่า ลงทุนลงแรงทำในสิ่งที่เป็นคุณแก่ตน มีแต่จะเป็นโทษแล้วยังกลับไปเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นอีก เปรียบเหมือนตีงู ซึ่งงูอาจจะกัดเอาก็ได้ แล้วถึงงูตายก็เอามาทำอะไรไม่ได้ นอกจากกาจะมากิน ในเสภาขุนช้างขุนแผนได้กล่าวว่า

" เจ้าได้พิมก็จะยิ้มอยู่อัตรา *ต้องถูกด่าก็จะอายแต่สายทอง*
เหมือนตีงูมิได้สู่กันแกงกิน *กาเหยี่ยวเฉี่ยวบินไปคล่องแคล่ว "*

(กาญจนาคพันธุ์, น. ๒๒๖)

" จับเสือมือเปล่า "

เป็นสำนวน หมายถึง แสวงหาประโยชน์โดยตนเองไม่ต้องลงทุน

(ราชบัณฑิตยสถาน ,น. ๒๒)

" ตัดหางปล่อยวัด "

เป็นสำนวนหมายความว่า เลิกตัดขาดไม่เกี่ยวข้อง ไม่เอาเป็นธุระอีกต่อไป สำนวนนี้มาจากไก่ ซึ่งเดิมก็หมายถึงไก่ที่ถูกตัดหางเสียเคราะห์หรือสะเดาะเคราะห์ ต่อมาคำนี้ได้กลายเป็นสำนวนหมายถึง " เลิกไม่เลี้ยง " ใช้ตลอดไปจนว่า ไม่เกี่ยวข้อง ไม่เอาเป็นธุระอีกต่อไป เช่น ลูกประพฤติไม่ดี พ่อแม่ปล่อยไม่เอาเป็นธุระอีกต่อไป ก็เรียกว่า " ตัดหางปล่อยวัด " เปรียบดังไก่ที่เสียเคราะห์ไป

(กาญจนาคพันธุ์, น. ๒๑๑)

ชื่อเพลงลูกทุ่งที่มีการใช้สำนวนเดิมพบว่า ส่วนใหญ่เป็นสำนวนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคน รวมถึงลักษณะนิสัยใจคอของคนด้วย โดยเฉพาะนิสัยของผู้ชายที่บ่งบอกถึง ความเจ้าชู้ เช่น " *เฒ่าหัวงู* " และการระมัดระวังตัวของผู้หญิงที่พบคนแปลกหน้า เช่น " *ผู้ชายพายเรือ* "

๓.๓.๒. การใช้สำนวนดัดแปลง

สำนวนดัดแปลง หมายถึง สำนวนที่มีความหมายเหมือนหรือต่างจากสำนวนเดิม มีถ้อยคำส่วนใหญ่เหมือนกันกับสำนวนเดิม จะต่างกันเพียงบางเสียงหรือบางคำเท่านั้น หรืออาจเป็นสำนวนที่มีการ เพิ่มคำ ตัดคำ และลำดับคำใหม่ แต่ยังคงความหมายเดิมหรือทำนองเดียวกันไว้ จากข้อมูลที่นำมาศึกษาพบว่า ชื่อเพลงลูกทุ่งมีการใช้สำนวนดัดแปลงทั้งหมด ๗ ชื่อ ชื่อเพลงลูกทุ่งที่เป็นสำนวนดัดแปลงมีดังนี้

ศรศิลป์มันปืนกัน	พ่อเจ้าชู้งูเขียว
หมาเห็นปลากระป๋อง	สาวน้อยพายเรือ
หัวใจหมาวัด	หนามยอกใจ
หนามตำใจ	

" พ่อเจ้าชู้งูเขียว "

พ่อเจ้าชู้งูเขียว หมายถึง คนเจ้าชู้ แต่เดิมมาคนเจ้าชู้จะมีสำนวนว่า เจ้าชู้ไก้แจ้ จะหมายถึง ผู้ชายที่ทำท่าเจ้าชู้กรีดกรายไปมาให้ผู้หญิงเห็น (กาญจนาคพันธุ์, น. ๑๔๘).

และ เฒ่าหัวงู เป็นสำนวนใช้ว่า คนที่มีอายุหรือคนแก่ที่มีอะไร ๆ แสดงถึงว่ามีเล่ห์เหลี่ยมพลิกแพลง มีพิษสงมาก (กาญจนาคพันธุ์, น. ๑๗๓)

ดังนั้นชื่อเพลง พ่อเจ้าชู้งูเขียว น่าจะดัดแปลงมาจาก ๒ สำนวนนี้ คือ เอาคำ เจ้าชู้ มาจาก *เจ้าชู้ไก้แจ้* และนำเอา งู มาจาก *เฒ่าหัวงู* มารวมกันเป็น เจ้าชู้งู แต่ งู ที่ปรากฏไม่บ่งว่างูอะไรอาจจะเป็น งูเห่า หรือ งูจงอาง ซึ่งมีพิษมาก หรือ งูดิน ที่มีพิษน้อยผู้แต่งเพลงจึงมีอารมณ์ขัน เติมคำว่า เขียว ลงไป ให้รู้ประเภทของงู ว่า เป็นงูเขียว เกิดเป็นสำนวน เจ้าชู้งูเขียว และเติมคำว่า พ่อ ลงไปข้างหน้า เป็น *พ่อเจ้าชู้งูเขียว* ชื่อเพลงนี้ชวนให้ขบขันแกมเสียดสี เพราะ เฒ่าหัวงู คือ คนแก่เจ้าชู้มีพิษสงมาก แต่ พ่อเจ้าชู้งูเขียว งูเขียวเป็นแต่เพียงงูเล็ก ๆ ที่ไม่มีความสำคัญ

" หัวใจหมาวัด "

หัวใจหมาวัด หมายถึง หัวใจถูกทิ้ง หัวใจที่ไร้ค่า แต่เดิมเรามีสำนวนว่า *ดอกฟ้ากับหมาวัด* ดอกฟ้า หมายถึงผู้หญิงที่ฐานะสูง หมาวัด หมายถึงชายที่ฐานะต่ำต้อย ไม่สามารถเทียบเคียงดอกฟ้าได้ นอกจากนี้มีคำว่า หมาวัด ซึ่งหมายถึง หมาที่อาศัยอยู่ในวัด เป็นหมาที่

คนมักจะนำไปทิ้ง เมื่อไม่ต้องการด้วยเหตุผลนานาประการ ด้วยเห็นว่า วัดเป็นที่พึ่งพิง หมาอาจอาศัยข้าวก้นบาตรพระก็ได้

ชื่อเพลง <u>หัวใจหมาวัด</u> น่าจะมาจากสำนวน *ดอกฟ้ากับหมาวัด* และคำว่า *หมาวัด* เพราะหมาวัดจะเป็นสิ่งที่ดูไม่มีราคา ถูกทอดทิ้งได้ง่าย หัวใจหมาวัด จึงเป็นหัวใจที่ถูกทิ้งได้ง่าย ๆ เป็นหัวใจที่ไม่มีราคาควรแก่การถนอม นับได้ว่าเป็นความเปรียบที่ผู้แต่งเพลงมีอารมณ์ขันและสะท้อนอารมณ์น้อยเนื้อต่ำใจของผู้ถูกทอดทิ้งได้เป็นอย่างดี

" *ศรศิลป์มันปืนกัน* "

ศรศิลป์มันปืนกัน หมายถึง คนสองคนไม่ที่ชอบพอกัน ไม่ลงรอยกัน เข้ากันไม่ได้ หรือคนใดคนหนึ่งมีความสามารถมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง แต่เดิมเรามีสำนวน *ศรศิลป์ไม่กินกัน* หมายถึง เก่งพอกัน ทำอะไรกันไม่ได้ ไม่ถูกกัน ไม่ลงรอยกัน ไม่ชอบกันก็ได้ (กาญจนาคพันธุ์, น. ๕๔๕)

และมีคำว่า " ปืนเกลียว " หมายถึง มีความเห็นไม่ลงรอยกัน , ขัดแย้งกัน แตกพวกหรือไม่ถูกกัน (ราชบัณฑิตยสถาน , น. ๗๐๑)

ดังนั้นชื่อเพลง <u>*ศรศิลป์มันปืนกัน*</u> น่าจะดัดแปลงมาจากสำนวน *ศรศิลป์ไม่กินกัน* และ *ปืนเกลียว* โดยนำคำที่มีเสียงและความหมายที่ใกล้เคียงกันมาใช้แทน คือคำว่า " *ปืนกัน* " มาแทนคำว่า " *ไม่กินกันกัน* " นั่นเอง

" หนามยอกใจ " และ " หนามตำใจ "

" หนามยอกใจ " และ " หนามตำใจ " หมายถึง เหตุการณ์ต่าง ๆที่คอยมาทิ่มแทงใจ แต่เดิมเรามีสำนวน " หนามยอกอก " หมายความว่า คนหรือเหตุการณ์ที่ทำให้รู้สึกเหมือนมีอะไรมาทิ่มแทงอยู่ในอกตลอดเวลา (ราชบัณฑิตยสถาน , น. ๙๕)

ดังนั้นชื่อเพลง <u>หนามยอกใจ</u> และ <u>หนามตำใจ</u> น่าจะดัดแปลงมาจากสำนวน *หนามยอกอก* โดยนำคำว่า " ใจ " มาแทนคำว่า " อก " เป็นชื่อเพลง *หนามตำใจ* , *หนามยอกใจ* และนำคำว่า " ตำ " มาแทนคำว่า " ยอก " ในชื่อเพลง *หนามตำใจ* แต่ทั้งสองสำนวนยังคงมีความหมายคล้ายคลึงกับความหมายเดิม คือ เหตุการณ์ต่าง ๆที่คอยมาทิ่มแทงใจ จะเห็นได้ว่าสิ่งที่นำมาเปรียบแม้จะเปลี่ยนไปแต่ยังคงมีความหมายไปในทิศทางเดียวกันกับความหมายเดิม

" หมาเห็นปลากระป๋อง "

หมาเห็นปลากระป๋อง หมายถึง คนที่เห็นสิ่งของแล้วอยากได้ แต่ไม่สามารถได้มาดังปรารถนา แต่เดิมมามีสำนวน หมาเห็นข้าวเปลือก หมายถึง เห็นแล้วชอบ แต่ไม่สามารถหรือไม่มีทางที่จะสมประสงค์ จะเป็นด้วยฐานะต่ำกว่า หรือไม่มีเงิน หรือร่างกายขาดความอุดมสมบูรณ์หรืออะไรก็ได้ เปรียบได้กับหมาเห็นข้างเปลือกจะกินก็กินไม่ได้ (กาญจนาคพันธุ์, น. ๖๐๙)

ชื่อเพลง หมาเห็นปลากระป๋อง น่าจะดัดแปลงมาจากสำนวน หมาเห็นข้าวเปลือก เพราะมีความหมายโดยนัยเกี่ยวกัน สิ่งที่น่าสังเกตคือ สมัยก่อนข้าวเปลือกเป็นสิ่งที่หาง่าย พบง่าย เหมือนกับปลากระป๋องที่สามารถหาได้ง่ายเช่นกัน

จากชื่อเพลงที่ใช้สำนวนดัดแปลงในการตั้งชื่อ จะเห็นได้ว่า สำนวนเหล่านี้จะใช้คำบางคำที่มาจากสำนวนเดิม และเพิ่มคำบางคำซึ่งมีความหมายคล้ายคลึงกับสำนวนเดิมเข้าไป

การใช้สำนวนดัดแปลงสามารถสะท้อนให้เห็นความสมารถของผู้แต่งเพลงที่รู้จักเลือกดัดแปลงสำนวนเพื่อก่อให้เกิดอารมณ์ขัน หรือเสียดสี หรือสะท้อนความรู้สึกต่าง ๆ ของผู้ที่ถูกทอดทิ้ง

ข้อสังเกต ชื่อเพลงลูกทุ่งนอกจากจะดัดแปลงจากสำนวนเดิมที่มีใช้กันอยู่แล้ว ยังดัดแปลงจากข้อความต่าง ๆ ที่อยู่ในสมัยนิยมนั้น ๆ เช่น ชื่อเพลง *เศรษฐกิจหารสอง* มาจาก *พลังงานหารสอง* ชื่อเพลง *เค้กชิ้นสุดท้าย* มาจาก *รถด่วนขบวนสุดท้าย* ชื่อเพลง *อย่าปล่อยให้เธอลอยนวล* มาจาก *อย่าปล่อยให้คนชั่วลอยนวล*

๓.๓.๓. การใช้สำนวนใหม่

การใช้สำนวนใหม่ หมายถึง สำนวนที่เกิดขึ้นใหม่ มีการใช้ข้อความหรือถ้อยความโวหาร ทำนองพูด การเปรียบเทียบ ที่มีลักษณะแตกต่างไปจากสำนวนเดิมที่เคยมีอยู่ ไม่ปรากฏพบในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน สำนวนใหม่นี้ผู้ฟังจะเข้าใจได้ก็ต้องอาศัยการตีความ ชื่อเพลงลูกทุ่งที่มีการนำสำนวนใหม่มาตั้งชื่อเพลงมีจำนวน ๒๘ ชื่อ

จากข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์พบว่า การใช้สำนวนใหม่เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้ชื่อเพลงลูกทุ่งมีความน่าสนใจมากขึ้น ชื่อเพลงที่เกิดจากการใช้สำนวนใหม่ ได้แก่

สวยจนหมาเหนื่อย	หล่ออันตราย	หล่อร้อยเมตร
กิ้งกือตกสำง	เข็มขัดเปลี่ยนเอว	คาวหัวใจ
ผู้ชายป้ายแดง	ประตูหัวใจ	ปริญญาใจ
ด็อกเตอร์โบ	หัวใจจิ้งจก	หัวใจเลขศูนย์
หัวใจลอกคราบ	หัวใจแดดเดียว	ผีปั้นหลุดมือ
เศษเนื้อข้างเขียง	เพชฌฆาตแก้มขาว	ผัวแลกไข่
หุ้นรักติดลบ	รักรายวัน	วัคซีนกันชาย
พระเอกนอกใจ	เจ้าหนี้หัวใจ	ยาล้างใจ
ยาทาใจ	รักติด ABS	กุญแจล็อคใจ
รักขาดดุลย์		

จากชื่อเพลงทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า มีการสร้างสำนวนที่เกิดขึ้นจากการประสมคำระหว่างคำนามกับคำนาม คำนามกับคำกริยา และคำนามกับคำวิเศษณ์ แต่การประสมระหว่างคำนามกับคำนามจะมีมากกว่า สำนวนเหล่านี้มักจะทำหน้าที่เป็นคำนาม จากข้อมูลสามารถจำแนกสำนวนที่เกิดขึ้นใหม่ได้ ๒ ลักษณะ คือ สำนวนที่เกี่ยวกับความรัก และสำนวนที่เกี่ยวกับความสวยความงาม

๓.๓.๓.๑. สำนวนที่เกี่ยวกับความรัก

สำนวนนี้มักจะเป็นความรักที่ผิดหวังมีทั้งการนำมาเปรียบเทียบกับสิ่งต่าง ๆ และนิยมใช้คำว่า " ใจ " ในการบอกว่าความรักในตอนนี้เป็นอย่างไร สำนวนที่เกี่ยวข้องกับความรักมี ๒๓ ชื่อ ได้แก่

กิ้งกือตกสำง	เข็มขัดเปลี่ยนเอว	รักขาดดุลย์
ผู้ชายป้ายแดง	ประตูหัวใจ	ปริญญาใจ
หัวใจจิ้งจก	หัวใจเลขศูนย์	หัวใจลอกคราบ
หัวใจแดดเดียว	เศษเนื้อข้างเขียง	คาวหัวใจ
เพชรฆาตแก้มขาว	ผัวแลกไข่	หุ้นรักติดลบ
รักรายวัน	วัคซีนกันชาย	พระเอกนอกใจ
เจ้าหนี้หัวใจ	ยาล้างใจ	ยาทาใจ
รักติด ABS	กุญแจล็อคใจ	

จากสำนวนข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่า สำนวนเหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับความเจ้าชู้ เช่น *หัวใจจิ้งจก หัวใจลอกคราบ เข็มขัดเปลี่ยนเอว* พูดถึงความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจของผู้ที่ถูกทอดทิ้ง เช่น *เศษเนื้อช้างเขียง หัวใจเลขศูนย์ หุ้นรักติดลบ รักขาดดุลย์* และความชอกช้ำใจ ความทุกข์ใจ แสดงความกลัวที่จะต้องพบกับความรักที่ผิดหวังจึงต้องหาสิ่งที่มาป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์ที่ต้องทำให้ทุกข์ใจอีก เช่น *ยาทาใจ ยาล้างใจ วัคซีนกันชาย* สำนวนเหล่านี้ต้องอาศัยการตีความจึงจะเข้าใจได้ ดังเช่น

ตัวอย่างที่ ๒๑

" กิ้งกือตกส่าง "

ส่าง เป็นคำถิ่นอีสาน หมายถึง บ่อน้ำ (พ.ถิ่นอีสาน , น. ๓๐๕)

สำนวนนี้ หมายถึง อกหักอย่างมาก โดยใช้ความสูงของบ่อน้ำเป็นการเปรียบเทียบ กิ้งกือ เปรียบได้กับ คนอกหัก กิ้งกือมีขนาดเล็ก เมื่อตกลงไปในบ่อน้ำซึ่งมีขนาดเล็กมาก ก็จะเห็นปริมาณความสูง , ความลึก , ความมืด ซึ่งมีมาก เปรียบได้กับอาการอกหักที่มีมาก และรู้สึกหัวใจว่างเปล่า ตกใจ สูญเสีย หวาดผวา ผู้แต่งเพลงจึงนำความรู้สึกของคนอกหักอย่างมาก ที่มีความรู้สึกสูญเสีย ตกใจ หวาดผวามาเปรียบเทียบกับกิ้งกือที่ตกลงไปในบ่อน้ำ เมื่อคนฟังมองเห็นภาพกิ้งกือตกลงไปในบ่อน้ำ ก็จะเข้าใจความรู้สึกของคนอกหักได้เป็นอย่างดี

" เข็มขัดเปลี่ยนเอว "

เข็มขัดเปลี่ยนเอว หมายถึง คนที่ชอบเปลี่ยนคนรัก คือ คนเจ้าชู้นั่นเอง

คำว่า " เข็มขัด " หมายถึง เครื่องคาดเอวชนิดหนึ่ง , สายรัดเอว (ราชบัณฑิตยสถาน , น. ๑๙๗) ธรรมดาเข็มขัดจะใช้คาดเอว คนหนึ่ง ๆ อาจมีเข็มขัดได้หลายเส้น แต่จะมีเอวเดียว สำนวนเข็มขัดเปลี่ยนเอว หมายถึง เข็มขัดที่เปลี่ยนเอวผู้คาด ยิ่งเอวมาก หมายถึง คนมาก จึงเปรียบได้กับคนที่ชอบเปลี่ยนคนรักบ่อย ๆ คือ คนเจ้าชู้

" ผู้ชายป้ายแดง "

ผู้ชายป้ายแดง หมายถึง ผู้ชายคนใหม่ แฟนคนใหม่

ป้ายแดง แสดงว่าเป็นของใหม่ เพิ่งเริ่มใช้ ใช้กับรถ พาหนะ ในที่นี้ใช้ป้ายแดง ขยายผู้ชาย แสดงให้เห็นว่า เป็น ของใหม่ ผู้ชายป้ายแดง จึงหมายถึง แฟนคนใหม่นั่นเอง

" ปริญญาใจ"

หมายถึง สมหวังในความรัก

ปริญญา หมายถึง ชั้นความรู้ขั้นมหาวิทยาลัย ซึ่งประสาทให้แก่ผู้ที่สอบไล่ได้ตามที่กำหนดไว้ (ราชบัณฑิตยสถาน , น. ๖๗๑) ปริญญา จะได้รับเมื่อสำเร็จการศึกษา ในที่นี้นำมาใช้กับ ใจ

ปริญญาใจ คือ ใจที่ผ่านการสอบจนสำเร็จแล้ว จึงอนุมานได้ว่า คือ การสำเร็จจากความรัก , สมหวังในความรัก

๓.๓.๓.๒. <u>สำนวนที่เกี่ยวกับความสวยความงาม</u>

สำนวนนี้มักจะเป็นการบ่งบอกความสวยงามของคน รวมไปถึงรูปร่างหน้าตาว่ามีลักษณะใด มี ๔ ชื่อ ได้แก่

<u>สวยจนหมาเหนื่อย</u>	<u>หล่ออันตราย</u>
<u>หล่อร้อยเมตร</u>	<u>ผีปั้นหลุดมือ</u>

" สวยจนหมาเหนื่อย "

หมายถึง คนที่รูปร่างหน้าตาไม่สวย หน้าตาแปลกประหลาด เป็นการเปรียบเทียบกับผู้หญิงในเชิงเสียดสี โดยเปรียบเทียบกับการเห่าของหมาที่จะเห่าก็ต่อเมื่อมีสิ่งผิดปกติเกิดขึ้น ดังนั้นการที่หมาเห่าจนเหนื่อยนั้นก็หมายถึง ผู้หญิงคนนั้นมีรูปร่างหน้าตาที่แปลกประหลาดมากเดินผ่านมาจนทำให้หมาเห่าไม่หยุด จึงกลายมาเป็นสำนวน " สวยจนหมาเหนื่อย "

" หล่อร้อยเมตร "

ตีความหมายได้ ๒ ลักษณะ คือ ความหมายแรก หมายถึง คนที่มีหน้าตาดี รูปร่างดีมาก ขนาดอยู่ไกลถึงร้อยเมตร ก็ยังเห็นความหล่อได้ อีกความหมายหนึ่งก็คือ เมื่อมองในระยะร้อยเมตรจะเห็นว่าเป็นคนที่มีหน้าตาดี รูปร่างดีมาก แต่เมื่อเดินเข้ามาใกล้ จะเห็นว่าไม่ใช่คนหล่อ เหลือเพียงรูปร่างหน้าตาที่ต่างไปจากตอนแรก ในที่นี้น่าจะมีความหมายตรงกับความหมายที่สอง คือ มองไกล ๆ จึงจะหล่อ เป็นสำนวนที่ก่อให้เกิดอารมณ์ขัน

" ผีปั้นหลุดมือ "

สำนวนนี้หมายถึงคนที่มีหน้าตาที่อัปลักษณ์มาก สังเกตได้ว่า จากการใช้คำว่า " ปั้น " หมายถึง สร้างขึ้น , เสกสรรขึ้น (ราชบัณฑิตยสถาน , น. ๖๘๙)

ผีปั้น ให้ความรู้สึกว่า ไม่น่าจะสวย มิหนำซ้ำปั้นยังไม่เสร็จสมบูรณ์ก็หลุดมือเกิดมาเป็นมนุษย์ ความไม่สมบูรณ์ ความน่าเกลียดจึงปรากฏอยู่อย่างเด่นชัด สำนวนนี้จึงมีการล้อเลียนหน้าตาของคนว่า " ผี " บรรจงปั้น แต่แท้จริงแล้วหน้าตาน่าเกลียดมาก

จะเห็นได้ว่า สำนวนที่เกี่ยวข้องกับความสวยความงามจะพบว่า สำนวนที่ใช้นั้นจะเป็นการเสียดสี ประชดประชันรวมถึงไปถึงให้ความรู้สึกขบขันด้วย

นอกจากสำนวนที่เกี่ยวกับความรักและความสวยงามแล้ว ยังมีอีกสำนวนหนึ่งที่เป็นสำนวนใหม่ มิได้บ่งถึงความรักหรือความสวยงาม แต่จะสะท้อนสังคม คือ ด็อกเตอร์โบ หมายถึง หมอนวด ผู้เขียนสร้างสำนวนนี้ขึ้นมาโดยใช้คำ หมอ คือ ด็อกเตอร์ ในภาษาอังกฤษ และ โบ มาจาก โบราณ เป็น ด็อกเตอร์โบ ซึ่งดูทันสมัย ขณะเดียวกันก็สะท้อนสังคมว่าหมอนวดเป็นที่นิยมมากในปัจจุบัน แต่คนจะค่อนข้างไม่ชอบคำว่า " หมอนวด " เพราะให้ความรู้สึกที่ไม่ค่อยดีและดูโบราณ ผู้แต่งเพลงจึงคิดสร้างสำนวน ด็อกเตอร์โบ ขึ้นมาหรือให้ฟังดูทันสมัยกว่าหมอนวด และรักษาความหมายเดิมด้วย ในขณะเดียวกันก็เป็นเชิงเสียดสีเพราะ หมอ ในคำหมอนวด มิได้หมายถึง แพทย์แผนปัจจุบัน แต่เป็นแพทย์แผนโบราณ จึงอาศัยการโยงคำภาษาอังกฤษ ดอกเตอร์ คือ หมอ (แพทย์) กับ โบ คือ โบราณ เข้าด้วยกัน เป็น ด็อกเตอร์โบ เมื่อฟังเผิน ๆ อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดนึกว่า คนที่จบปริญญาเอกที่ชื่อ โบ ก็ได้

สำนวนใหม่ที่ปรากฏนี้ส่วนใหญ่จะเป็นสำนวนที่เกี่ยวข้องกับความรัก และมักจะเป็นความรักที่ผิดหวัง ส่วนสำนวนที่เกี่ยวข้องกับความสวยและความหล่อของคน เป็นการเปรียบเทียบบอกขั้นของหน้าตาว่าอยู่ในระดับใด เช่น *หล่อร้อยเมตร หล่อระเบิด หล่ออันตราย* สำนวนที่เกิดขึ้นใหม่นี้บางสำนวนมีลักษณะเสียดสีประชดประชันด้วย เช่น *หล่อร้อยเมตร* ในกรณีนี้ผู้ประพันธ์ต้องการให้ชื่อเพลงมีสีสัน และให้ความรู้สึกขบขันมากขึ้น โดยการเปรียบเทียบความงามของคนกับระยะทางในการมองเห็น

เมื่อศึกษาการใช้สำนวนลักษณะต่าง ๆ แล้ว ปรากฏความถี่ออกมาได้ดังนี้

ตารางที่ ๗ ความถี่ของการใช้สำนวนแบบต่าง ๆ

การใช้สำนวน	จำนวน	ร้อยละจากสำนวนทั้งหมด	ร้อยละจากชื่อเพลงทั้งหมด
การใช้สำนวนเดิม	๗	๑๖.๒๗	๐.๕๐
การใช้สำนวนดัดแปลง	๗	๑๖.๒๗	๐.๕๐
การใช้สำนวนใหม่	๒๘	๖๗.๔๔	๒.๐๗
รวม	**๔๒**	**๑๐๐**	**๓.๐๗**

จากตารางข้างต้นแสดงค่าความถี่ของการใช้สำนวนแบบต่าง ๆ ชื่อเพลงที่เป็นสำนวนทั้งหมดมีจำนวน ๔๒ ชื่อ จากสำนวนทั้งหมดพบว่า นิยมใช้สำนวนใหม่มากที่สุดจำนวน ๒๘ ชื่อ ส่วนสำนวนการใช้สำนวนเดิมและการใช้สำนวนดัดแปลง ปรากฏการใช้เท่ากัน คือ ๗ ชื่อ

จากที่กล่าวมาในบทที่ ๓ นี้สรุปได้ว่า การใช้คำและสำนวนในการตั้งชื่อเพลงลูกทุ่งนี้เป็นลักษณะหนึ่งของการตั้งชื่อเพลงลูกทุ่ง และสามารถบ่งบอกลักษณะต่าง ๆ จากการตั้งชื่อเพลงลูกทุ่งได้ คือ ชื่อเพลงลูกทุ่งสะท้อนความเป็นชนบทโดยจะเห็นได้จากการใช้คำถิ่นโดยเฉพาะคำถิ่นอีสาน เช่น *กอดฮั้วฮ้องไห้* *กิ้งกือตกสาง* *จักรยานแก่นหล่อน* *จักรยานขี้เมี่ยง* *หนานคำล่องกรุง* *รักพี่ไข่น้ำ* นอกจากนี้ชื่อเพลงลูกทุ่งยังสะท้อนความเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยจะเห็นได้จากการใช้คำต่างประเทศ เช่น *ไอ้หนุ่มแพกลิ้ง* *รักแรกแจกเพจ* *วาเลนไทน์พ่ายรักความหลังห้างโลตัส* *รักหนีที่เซเว่น* การเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมที่เกิดขึ้นนี้ก็เพื่อให้เกิดความทันสมัย และการใช้ชื่อเฉพาะ เช่น *นางสาวเฮเลน* ได้รับอิทธิพลมาจากต่างประเทศเช่นกัน จากเดิมชื่อที่นำมาตั้งชื่อจะเป็นชื่อทั่วไป เช่น *สมศรี ลั่นทม เดือน* แต่ปัจจุบันเริ่มมีการใช้คำต่างประเทศมาตั้งชื่อคนเพื่อให้เกิดความทันสมัยมากขึ้น อีกทั้งในด้านของการเล่นคำที่สามารถสะท้อนลักษณะนิสัยเจ้าบทเจ้ากลอน มีอารมณ์ขัน และการเสียดสีประชดประชันได้ เช่น *สวยจนหมาเหนื่อย* *หล่อร้อยเมตร*

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า การใช้คำและสำนวนทำให้ชื่อเพลงลูกทุ่งเป็นที่น่าสนใจ ทำให้สะดุดหู สะดุดตา และสะดุดใจผู้ฟังเพลง โดยการใช้คำถิ่น การใช้คำเรียกญาติ การใช้คำบ่งอาชีพ การใช้คำบ่งสถานที่ การใช้ชื่อเฉพาะ การใช้คำต่างประเทศ การใช้คำภาษาปาก การเล่นคำแบบต่าง ๆ และการใช้สำนวน